

Metaboliske og endokrine knoglesygdomme

Michel Bach Hellfritzsch
Overlæge
Røntgen og Skanning
Aarhus Universiteteshospital

1

Osteoporose:

osteoporose som en tilstand, »...karakteriseret ved lav knoglemassen og mikroarkitekturelle forandringer medførende øget fragilitet (skørhed), og som følge heraf en øget tendens til frakturer«.

<https://www.danskknoleselskab.dk/>

2

Osteoporose: Definition

Osteoporose enten

- En knogledensitet (BMD) 2,5 SD eller mere under middelværdien for unge raske individer (T-score $\leq -2,5$) i columna eller hofte ved DXA-skanning

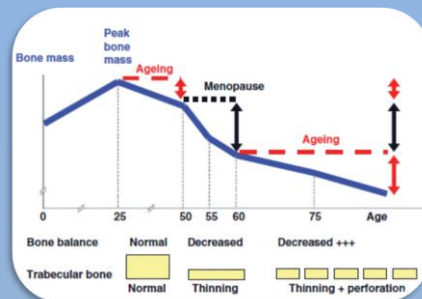
eller

- Lavenergifrakstur i columna eller hofte
- (Distale antebrachium, proximale humerus, pelvis og fodledsregion)

3

Osteoporose: Begreber

- PBM (Peak Bone Mass) opnås i 20-30 års alderen
- 80% af knoglens brudstyrke kan relateres til BMD (Bone Mineral Density)
- 20% relateres til grundsubstansen og 3D strukturen
- Fra PBM og ti år frem ligevægt.
- Herefter irreversibelt knogletab på $\frac{1}{2}$ -1% af PBM/år
- Øget perimenopausalt knogletab (2-6% i columna)
- Tilbage til $\frac{1}{2}$ -1% igen

Maria Luisa Brandi. Microarchitecture, the key to bone quality. Rheumatology 2009;48:iv3-iv8

4

Osteoporose: Begreber

Radiologi: Halisterese

DXA-skanning:

- Osteopeni
- Osteoporose

2018

Tabel 2. Tolkning af T-score i ryg eller hofte baseret på måling af BMD ved DXA-scanning.

T-score > -1	Normal
T-score mellem -1 og -2,5	Osteopeni
T-score ≤ -2,5	Osteoporose*

*) Bemærk at én patient med lavenergifraktur i ryg eller proksimale femur per definition har osteoporose uanset resultatet af DXA-scanningen (jf. Afsnit 1).

2023

Faktaboks 1. Definition af osteoporose hos voksne.

- T-score ≤ -2,5; i columna eller hofte, målt ved DXA-scanning eller
- Lavenergifrakstur: i columna eller hofte*

*) Andre lavenergifrakture er ofte også et udtryk for osteoporose og bør føre til udredning herfor, inkl. frakture i distale underarm, proksimale overarm, bækken og ankelregionen.

(Vi ser først noget når 30(-50)% af knoglemassen mangler).

Dansk knoglemedicinsk Selskab 2018 og 2023

5

Osteoporose: Årsager

Primær

- Senil osteoporose
- Postmenopausal osteoporose

Sekundær

Ydre faktorer
Indre faktorer

Faktaboks 2. Typer af osteoporose.

Primær (idiopatisk) osteoporose

- Postmenopausal osteoporose
- Senil osteoporose
- Sjældne former:
  - Juvenil- og adult-idiopatisk osteoporose
  - Graviditetsrelateret osteoporose

Sekundær osteoporose

2023

6

Osteoporose: Patogenetiske faktorer

Ydre faktorer, eksempler

- Fejlnæring
  - Mangel på kalcium og D-vitamin, anorexia nervosa
- Ændret belastning
  - Immobilisation
- Påvirkning af farmaka og toksiner
  - Tobaksrøg, alkohol, glukokortikoider

Indre faktorer, eksempler

- Gastrointestinale sgd.
  - Malabsorption
  - Gastrointestinale lidelser
- Ændret hormon- og cytokininniveau
  - Mb. Cushing
  - Reumatoid artrit
- Genetiske tilstande
  - Osteogenesis imperfecta

7

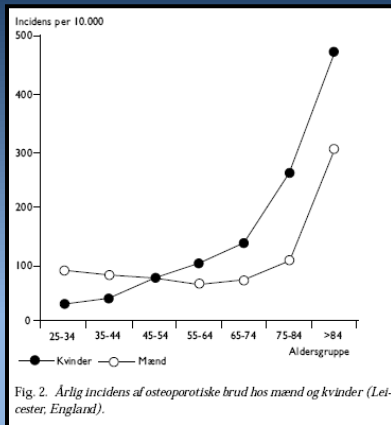

Fig. 2. Årlig incidens af osteoporotiske brud hos mænd og kvinder (Leicester, England).

Klaringsrapport. Osteoporose.
Dansk knoglemedicinsk Selskab. 2000

I Danmark er der årligt omkring 10.000 hoftenære frakturer, 7.000 frakturer i distale underarm og (>?)2.000 kompressionsfrakturer i ryggen, som kan tilskrives osteoporose

Dansk knoglemedicinsk Selskab. 2018

Twentyfive percent of these patients (Hip fractures) die within 12 months (USA)

M. Sundaram (2009, Skeletal Radiol., 38:841-853)

8

Rtg. af håndled/rod.

Mand 62 år

Kvinde 60 år

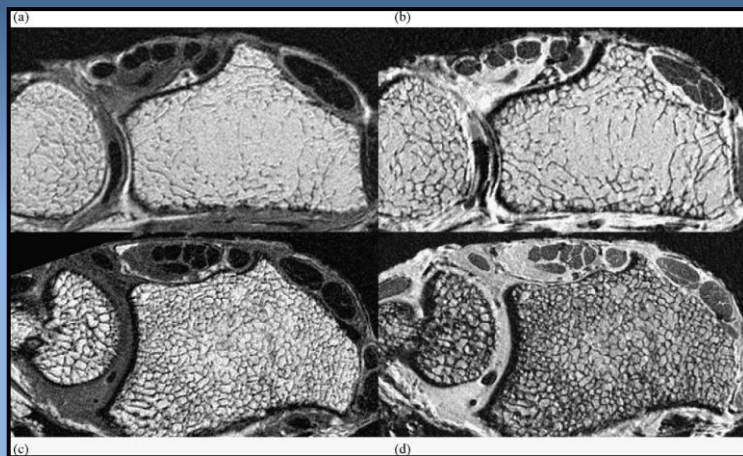
9

Gradient echo

Spin echo

“with osteoporotic spine fractures”

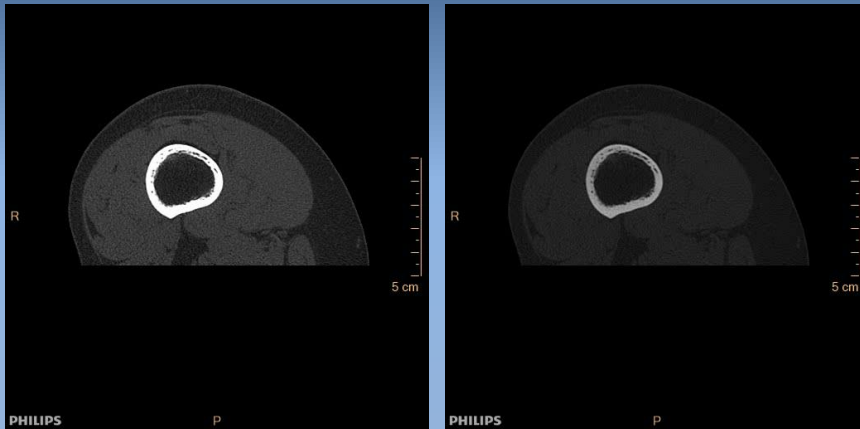
“an age matched donor without insufficiency fractures”

J.S. Bauer, T.M. Link / European Journal of Radiology 71 (2009) 440–449

10

Cortical porøsitet

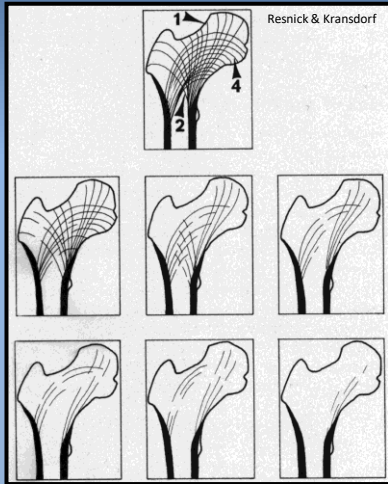
11

Osteoporose: 17- og 82-årig mand.

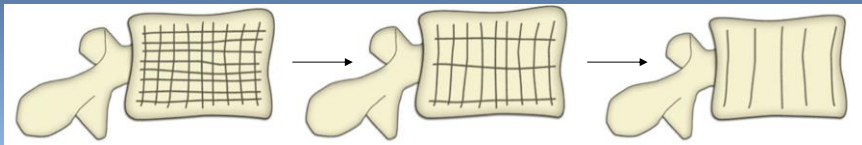
12

Osteoporose: 17- og 82-årig mand.

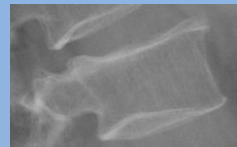

13

Osteoporose: Columna

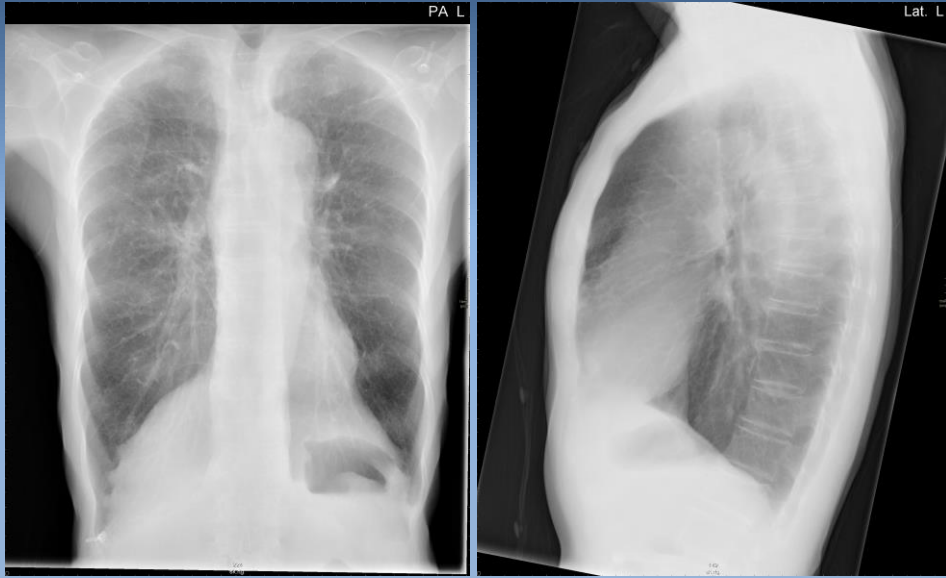
Tab af først horisontelle trabekler, og senere også vertikale trabekler.

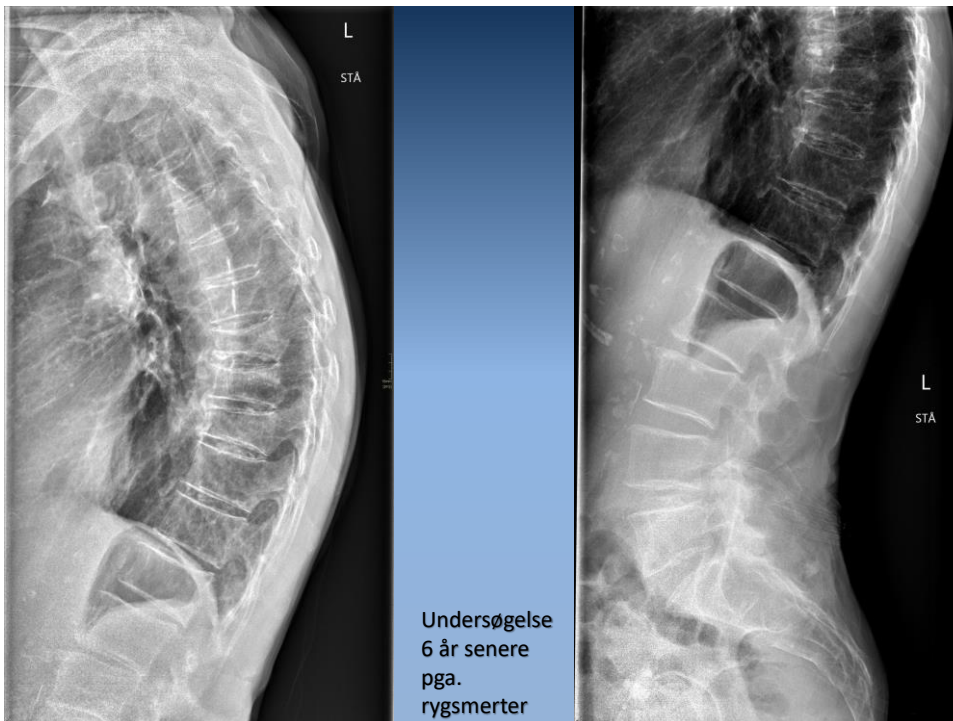
Chang et al.: "Imaging Findings of Metabolic Bone Disease" RadioGraphics 2016

14

79-årig kvinde

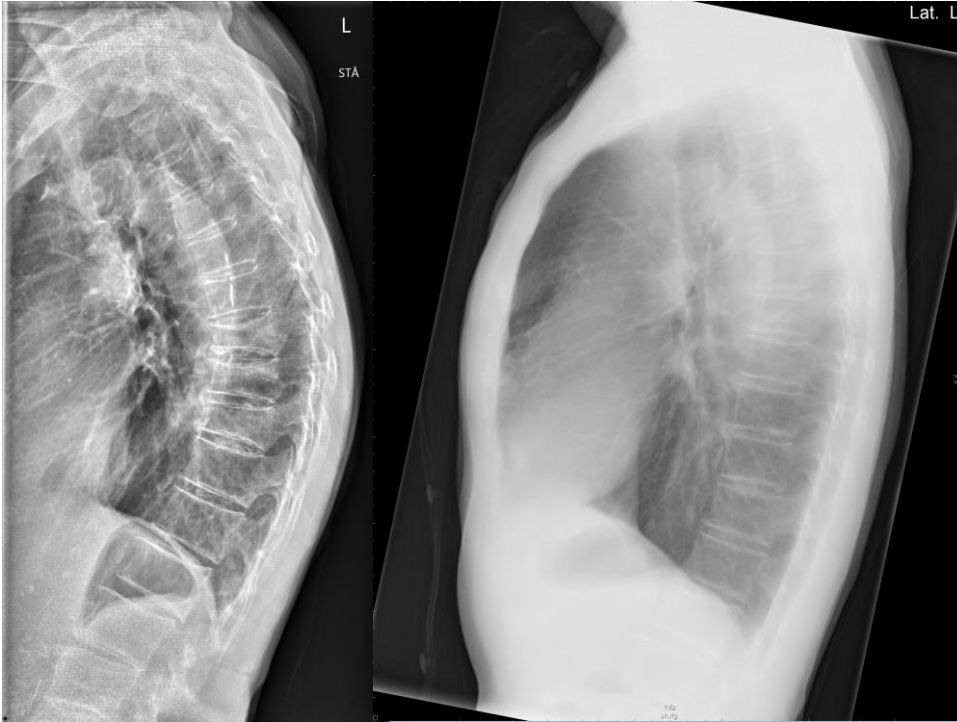

15

16

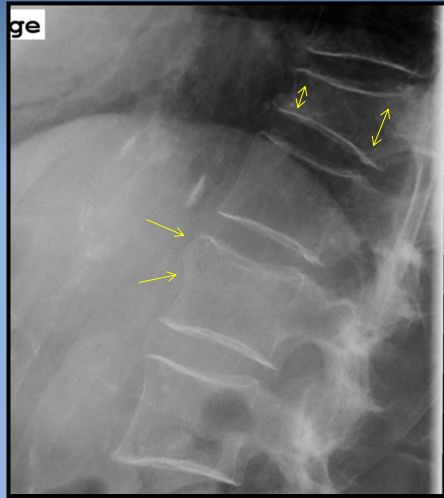
17

Osteoporose: 90-årig kvinde

18

Osteoporose: 90-årig kvinde

19

20

Osteoporose: Rtg. columna

En beskrivelse bør indeholde oplysninger om såvel:

- Fraktur antal,
- Lokalisation og
- Type samt
- Den procentuelle højdereduktion.

Herigennem kan der ikke alene opnås en større diagnostisk præcision, men også bedre mulighed for at vurdere progression i en spinal osteoporoseudvikling.

Klaringsrapport. Osteoporose. Dansk knoglemedicinsk Selskab. 2000

21

Røntgen af columna thoracolumbalis

- Da såvel symptomatiske som asymptomatiske kompressionsfrakturer indikerer behandling og er af betydning for behandlingsvalg anbefales denne undersøgelse på relativ vid indikation ved diagnostik af osteoporose, herunder ved:

Rygsmarter forenelige med mulig kompressionsfraktur

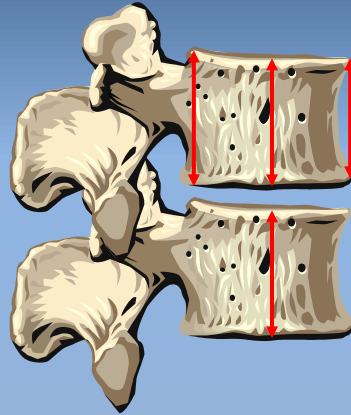
- En dokumenteret eller anamnestisk højdereduktion på mere end henholdsvis 2 og 4 cm
- Thorakal kyfose
- Costa-crista afstand < 2 fingersbredder
- Postmenopausale kvinder og mænd ældre end 50 år med en hoftenær lavenergifraktur
- Stor variation i BMD (> 1 SD) imellem de enkelte lændehvirvler ved DXA-scanning
-

Pga. en relativ stor strålebelastning er opfølgende røntgenbilleder kun indiceret i de tilfælde, hvor en mulig nytillkommen kompressionsfraktur må formodes at have terapeutiske konsekvenser. På nyere DXA-scannere kan der foretages *Vertebral Fracture Assessment* (VFA), hvorved det er muligt at diagnosticere kompressionsfrakturer med en mindre strålebelastning end ved en konventionel røntgenoptagelse.

www.promedicin.dk

22

- Røntgen af columna thoracolumbalis
  - Er ikke egnet til at påvise eller bedømme graden af knogletæthed, men er indiceret, når der er mistanke om fraktur, Højdereduktion skal være mindst 20% (sammenfald <20% er ikke sikkert prognostisk for efterfølgende frakturer):
    - Ved rygsmertter og rygdeformiteter
    - Ved højdereduktion (> 4cm) for at påvise hvirvelkompressioner eller andre knoglesygdomme

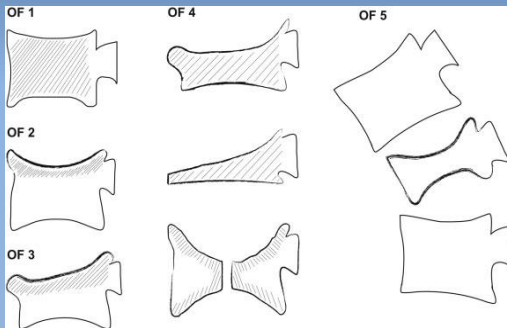

Sundhed.dk (09-09-24)

23

Eksempler på typer af sammenfald

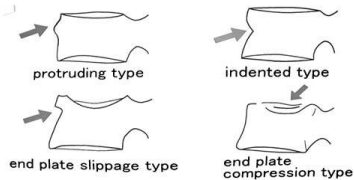
“Ninety-five percent of the fractures belonged either to OF 2, OF 3, or OF 4 types”

The primary osteoporosis diagnostic criteria

Yoshida's classification

Classification of Osteoporotic Thoracolumbar Spine Fractures: Recommendations of the Spine Section of the German Society for Orthopaedics and Trauma (DGOU), Global Spine Journal 2018, Vol. 8(25) 465-495

Ito et al: Osteoporos Int (2006) 17: 1584-1591

24

Frakturer

- Træthedsbrud (Fatigue fracture) / stress fraktur:
  - Overbelastning af normal knogle
- Insufficiensfraktur:
  - Normal belastning af svækket knogle eksempelvis ved metaboliske knoglesygdomme

25

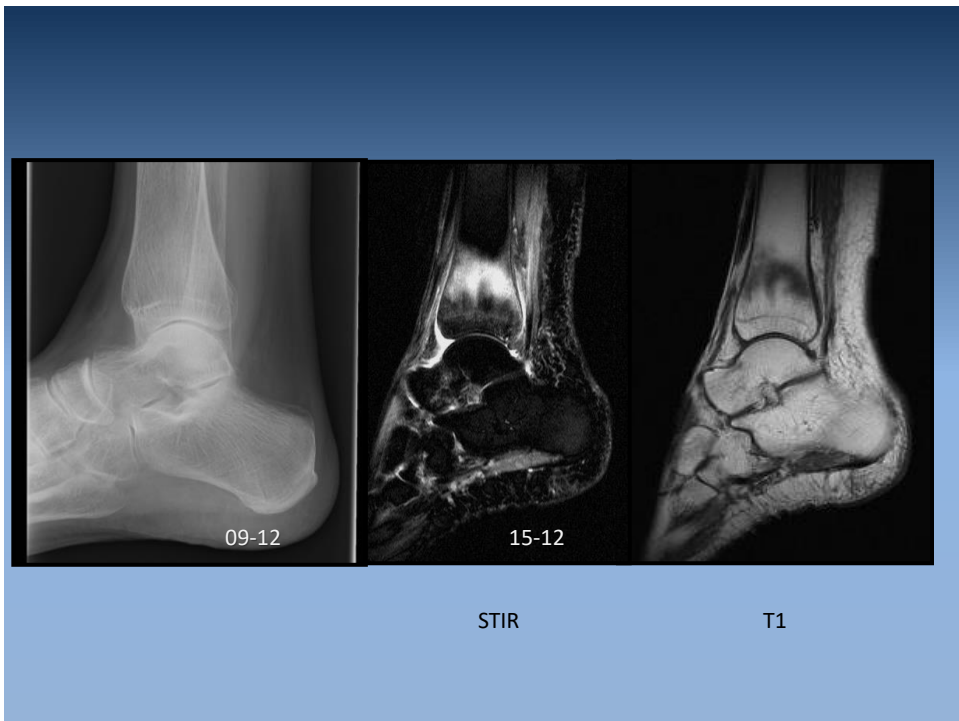
Osteoporose

- Insufficiensfraktur:
  - Sacrum
  - Os pubis
  - Sternum
  - Acetabulum
  - Tibia og fibula
  - Calcaneus
  - Metatarser

26

27

28

Forandringer?

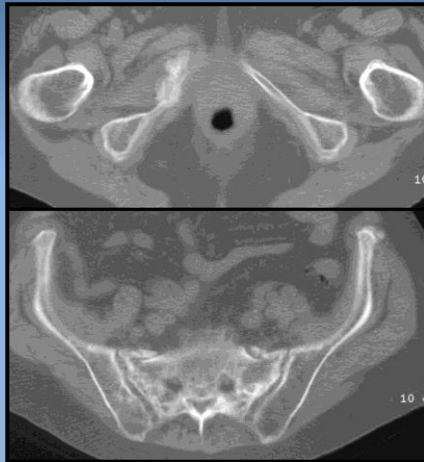
29

Osteoporose: Insufficiensfraktur

30

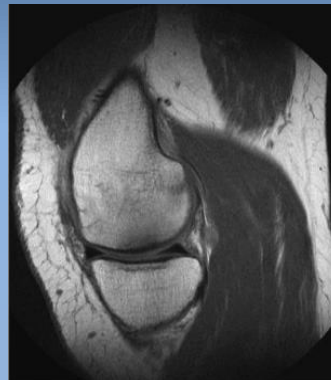
Osteoporose: Insufficiensfraktur

31

Osteoporose: Subchondral insufficiensfraktur

Tidligere tolket som osteonekrose (SONK). Ses også i caput femoris

Gómez et al. "Nonspinal Fragility Fractures", *Semin Musculoskelet Radiol* 2016;20:330-344.

32

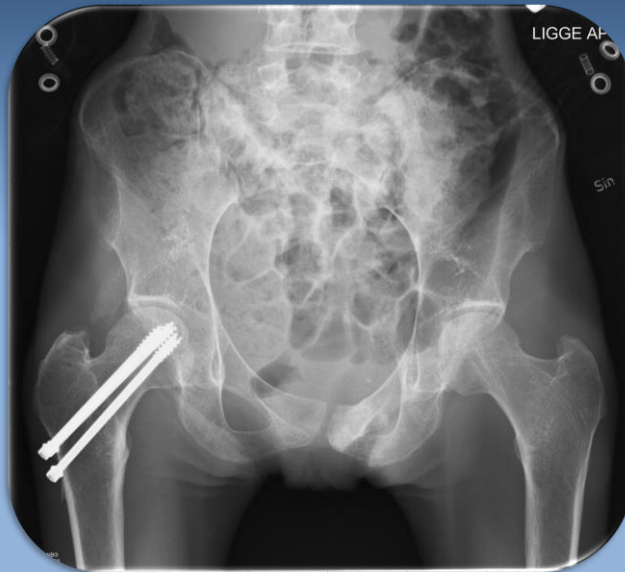
Case

69-årig kvinde med smerter i venstre hofte efter vridtraume, ej faldet.

33

Kvinde obs. fraktur ved venstre hofte.

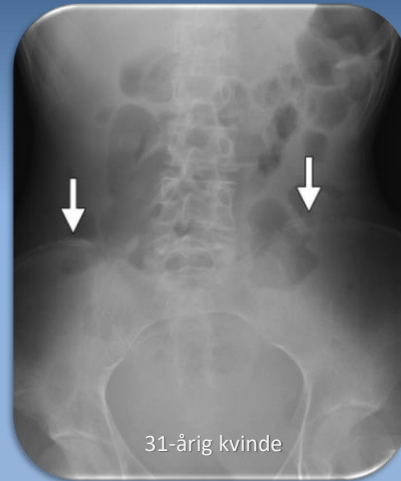

34

Anorexi

Muskuloskeletale
komplikationer:

- Osteopeni
- Osteoporose
- Insufficiensfrakturer
- Knoglemarvsatrofi
- Skeletal myopati
- Skeletal umodenhed

31-årig kvinde

Bowden et al. (2013)

35

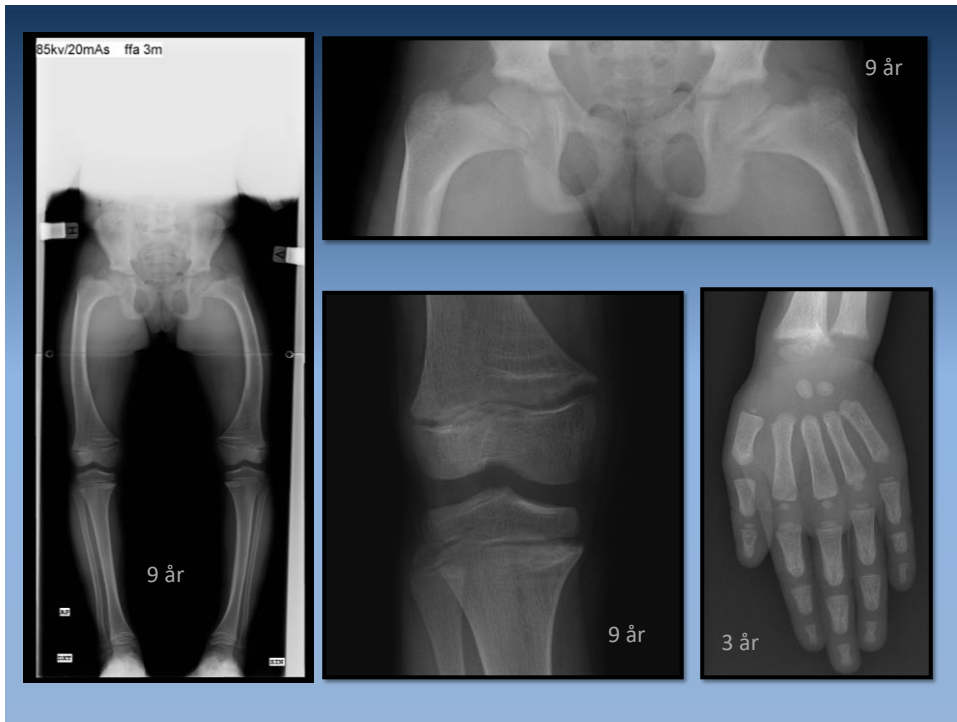
Knoglemarvskonvertering

Bowden et al: Radiology of eating disorder, Radiographics, Volume 33 Number 4

Knoglemarvsforandring hos en 29-årig kvinde med svær anorexia nervosa og aldersmatchet kvinde: Konvertering fra rød til gul knoglemarv.

36

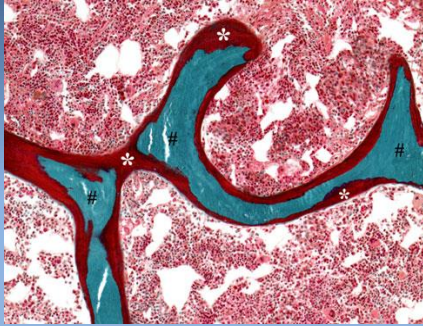
37

Rachitis og osteomalaci

- Mangeltilstande
  - Vitamin D
  - Calcium
  - Fosfor
  - Chelatorer i diæten
- Absorption
  - Gastrisk
  - Biliær
  - Enterisk
- Renal tubulær
  - Proximal tubulær
  - Proximal og distal tubulær
  - Distal tubulær (Tubulær acidose)
    - Primær
    - Sekundær
- Renal osteodystrofi
- Sjældne former og associationer

39

Osteomalaci

The photomicrograph of a patient diagnosed with osteomalacia shows interconnected trabeculae that contains central regions of mineralized bone (#) covered almost completely by an excessive amount of unmineralized osteoid matrix (*). The marrow contents consist of an unremarkable amount of hematopoietic elements and intermixed fat cells (Stain, Goldner trichrome; original magnification, X 10). Unnanuntana Clin Orthop Relat Res (2011) 469:2194–2206

- Osteomalaci: "Bløde knogler"
- Manglende deponering af calciumsalte i osteid væv
- Ofte omtalt som "Voksen rachitis" – men osteomalaci ses også hos børn.

40

Osteomalaci

Klinik:

- Afhængig af ætiologi
- Fællestræk:
  - Muskelsvaghed
  - Knoglesmerter ved palpation
  - Deformitet, især af vægtbærende knogler: Pelvis, femur, tibia, columna.

41

Osteomalaci: Radiologi

- Nedsat knogletæthed
- Forgrovet trabekulering
- Tab af kortikal afgrænsning
- Pseudofrakturer
  - Increment fractures, Looser lines (1920), Milkman's syndrome (1934), Umbau zonen.
- Deformiteter

42

Osteomalaci

- Nedsat knogletæthed
- Forgrovet trabekulering
- Tab af kortikal afgrænsning
- Pseudofrakturer
  - Bilateralt, symmetrisk, vinkelret på knoglens overflade

Yochum & Rowe

43

Osteomalaci

- Nedsat knogletæthed
- Forgrovet trabekulering
- Tab af kortikal afgrænsning
- Pseudofraktur
  - Bilateralt, symmetrisk, vinkelret på knoglens overflade

Yochum & Rowe

44

Rachitis

- Systemisk sygdom hos spædbørn og mindre børn.
- Affektion af meta-/epifyser.
- Sjælden sygdom i den vestlige verden.

45

Rachitis

- Klassisk vit-D mangel billede i 6-12 mdr. alderen.
- Årsager: Vit-D mangel eller metabolisme defekt, utilstrækkelig solesponering, malabsorption, kronisk acidose, renal tubulær defekt (Vit-D resistent rakit).

46

Rachitis

- Radiolucente knogler, med forgrovet trabekulær tegning.
- Især forandringer i lange rørknoglers vækstzoner.
- Breddeøgede epifyseskiver med irregulære metafyser. Ingen hvid zone med provisorisk calcifikation (ZPC).
- Bowing, frakturer, nedsat knoglelængde, skoliose.
- Breddeøgning af costochondrale overgang.

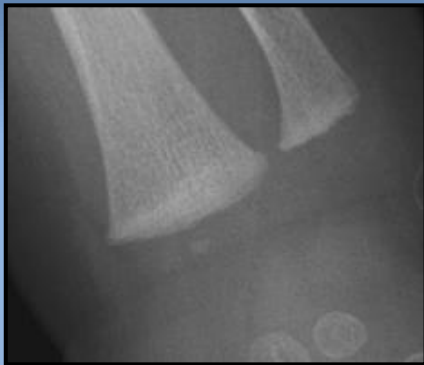
47

9 måneder gammel dreng

48

17 måneder gammel pige og 9 måneder gammel dreng

49

9 måneder gammel dreng

50

9 mdr. gammel

Andet barn: 1 år gammel

51

Hyperparathyroidisme

- Primær
  - Øget PTH sekretion (Diffus hyperplasi, solitært eller multiple adenomer).
- Sekundær
  - Induceret pga. vedvarende hypocalcæmisk stimulus (hyppigst nyresygdom med kronisk forhøjet se-fosfat -> nedsat se-calcium).
- Tertiær
  - Langvarig sekundær hyperparathyroidisme, udvikler relativ autonom parathyroidea funktion.

53

Hyperparathyroidisme

• Knogle resorption – Subperiostealt – Intracorticalt – Endostealt – Subchondralt – Subphysealt (Børn) – Trabekulært – Subligamentært og subtendinøst	• "Brown tumors" • Knogle sklerose – ses hyppigst ved renal osteodystrofi og sekundær hyperparathyroidisme.

54

Primær hyperparathyroidisme

1. Acro-osteolyse
2. Grov trabekelstruktur
3. Corticulis udtynding med spiculering
4. Brown tumor
5. Subchondrale forandringer

Freyschmidt

55

Case: Hyperparathyroidisme

- 61-årig mand.
- Indlagt med påvirkede nyreparametre.
- PTH 263.

59

Hyperparathyroidisme

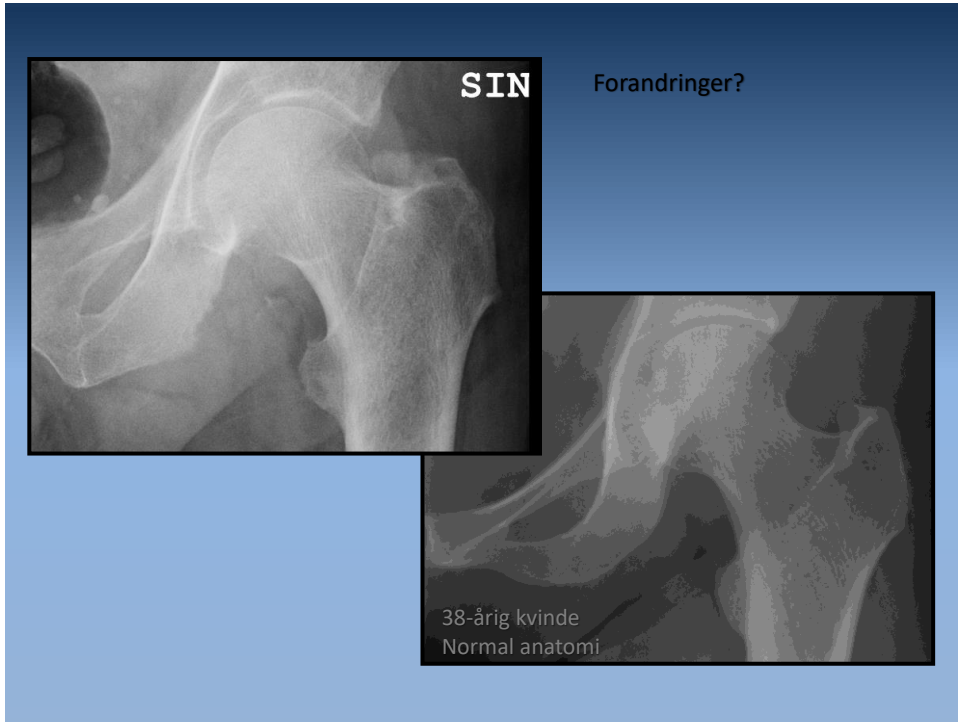

60

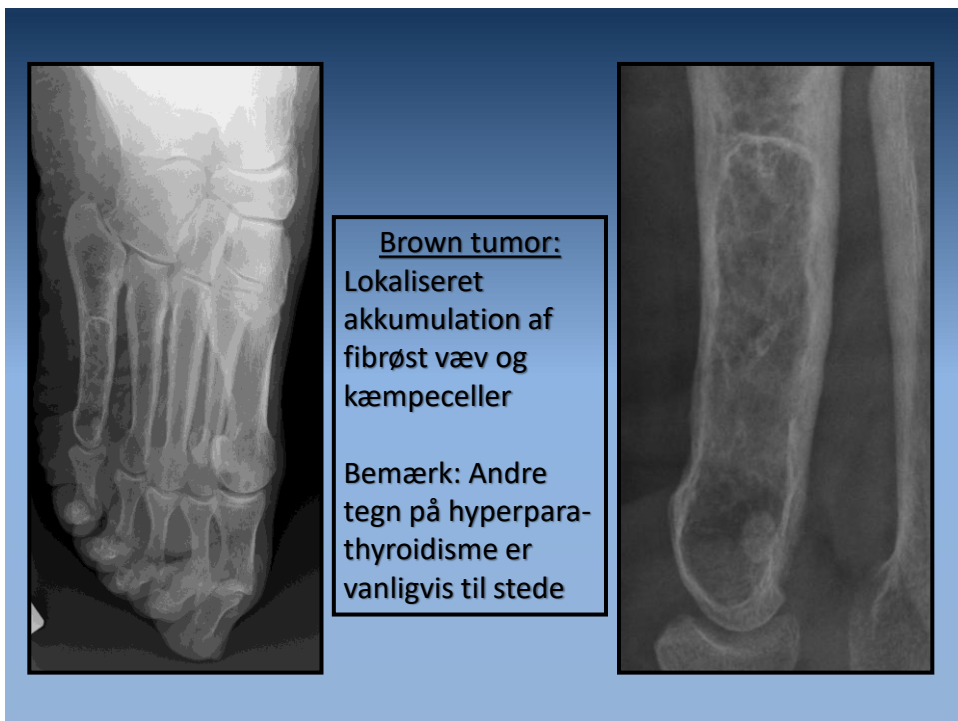

Forandringer?

61

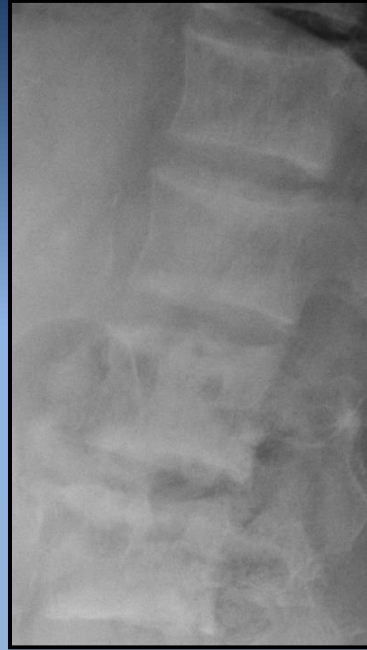
62

63

Hyperparathyroidisme

- **Knogle sklerose:**
  - Ukendt årsag
  - Ses hyppigst ved renal osteodystrofi og sekundær hyperparathyroidisme.
  - Metafysært, kraniet og vertebrae

64

Renal osteodystrofi

I varierende kombination ses symptomer på:

- Hyperparathyroidisme
- Rakit (Børn)
- Osteomalaci (Voksne)
- Osteosklerose
- Bløddels- og karforkalkninger
- Med flere

66

Renal osteodystrofi: Tumoral calcifikation

67

Hypovitaminosis C (Skørbug)

Klinik:

- Spontan hæmorrhagi pga. kapillærskørhed.
- Hævede led
- Irritabilitet
- Smerter

69

Hypovitaminosis C (Skørbug)

- Osteopeni
- Radiodense zone med provisorisk calcifikation (Frankel line)
- Ring epifyse (Wimberger)
- Corner (Angle) sign
- Pelken's spur
- Scorbutic zone (Radiolucid) (Trummerfeld zone)
- Subperiosteal hæmoragi

70

Hypovitaminosis C (Skørbug)

1. Generel osteopeni
2. Radiodense zoner med provisorisk calcifikation (Frankel linie)
3. Radiolucid zone (Trummerfeld zone/"scurvy line)
4. Pelkins sporer
5. Ring epifyse
6. Subperiostal blødning

Yochum & Rowe

71

Hypovitaminosis C (Skørbug)

1. Generel osteopeni
2. Radiodense zoner med provisorisk calcifikation (Frankel linie)
3. Radiolucid zone (Trummerfeld zone/"scurvy line")
4. Pelkins sporer
5. Ring epifyse
6. Subperiostal blødning

Chang et al.: "Imaging Findings of Metabolic Bone Disease" RadioGraphics 2016

72

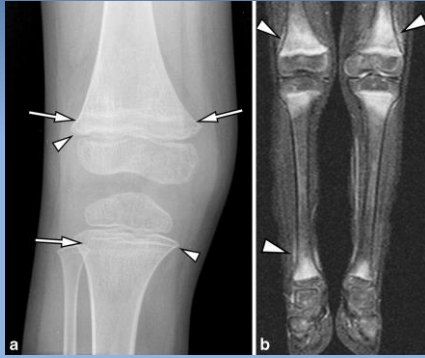
Hypovitaminosis C (Skørbug)

- Børn testet for vit. C mangel de sidste 5 år
- 151 børn testet/32 børn med moderat til svær mangel:
  - 20 pga. jern overload (multiple transfusioner pga. seglcelle anæmi, thalassemi)
  - 4 med neurologiske sygdomme (3 autisme)
  - 3 KMT/kemoterapi
- 30 af børnene med multiple radiologiske undersøgelser (pga. grundsygdom)
- Kun tre med ekstremitetsundersøgelser (to med autisme og en med forsinket udvikling)

Golriz: "Modern American scurvy—experience with vitamin C deficiency at a large children's hospital", *Pediatr Radiol* (2017) 47:214–220

73

Hypovitaminosis C (Skørbug)

3-årig dreng

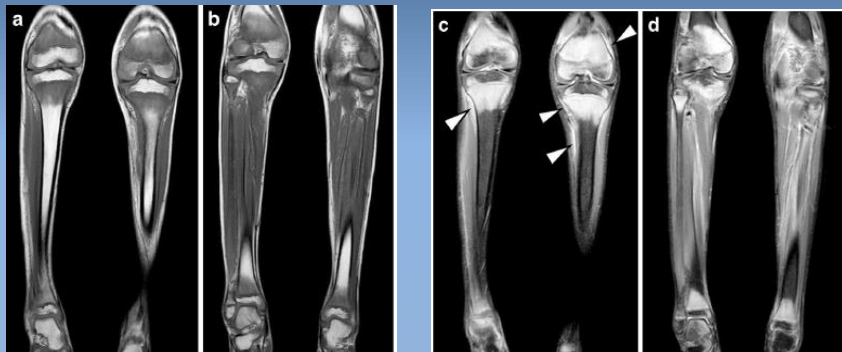

9-årig dreng

Golriz: "Modern American scurvy—experience with vitamin C deficiency at a large children's hospital", *Pediatr Radiol* (2017) 47:214–220

74

Hypovitaminosis C (Skørbug)

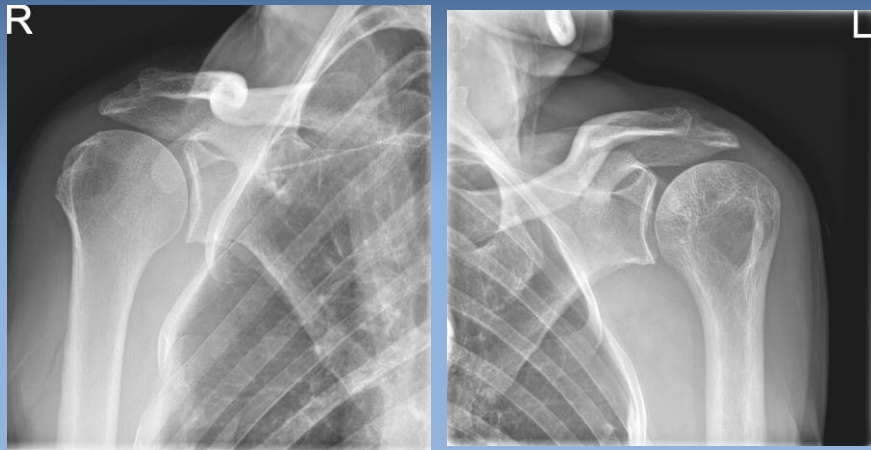

Golriz: "Modern American scurvy—experience with vitamin C deficiency at a large children's hospital", *Pediatr Radiol* (2017) 47:214–220

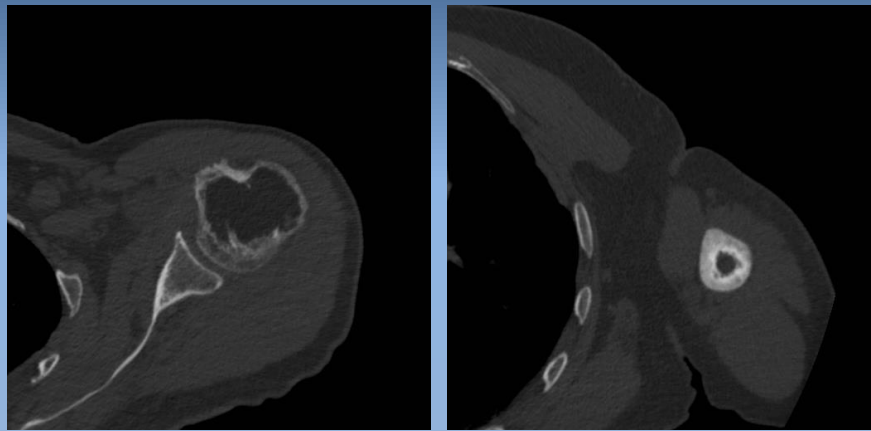

75

86-årig mand

76

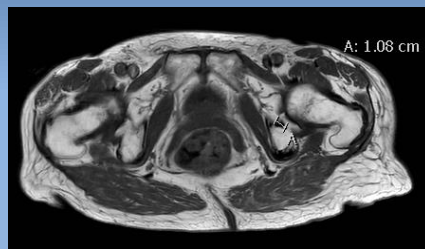
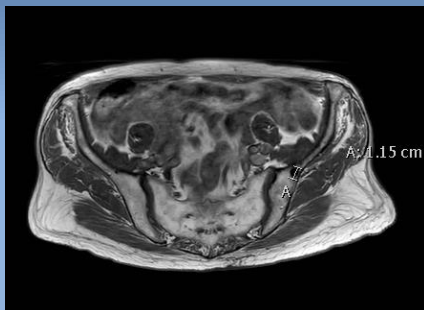
77

89-årig kvinde obs. fraktur efter fald

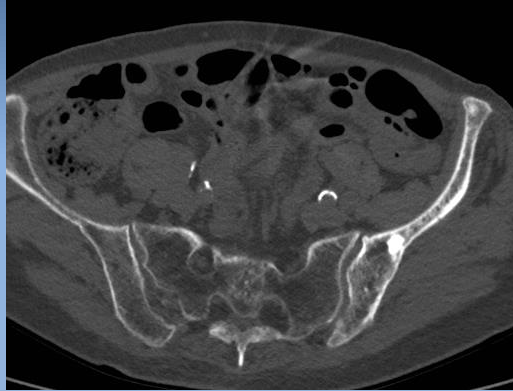
78

MR skanning med multiple sklerotiske forandringer

79

CT skanning med multiple sklerotiske forandringer

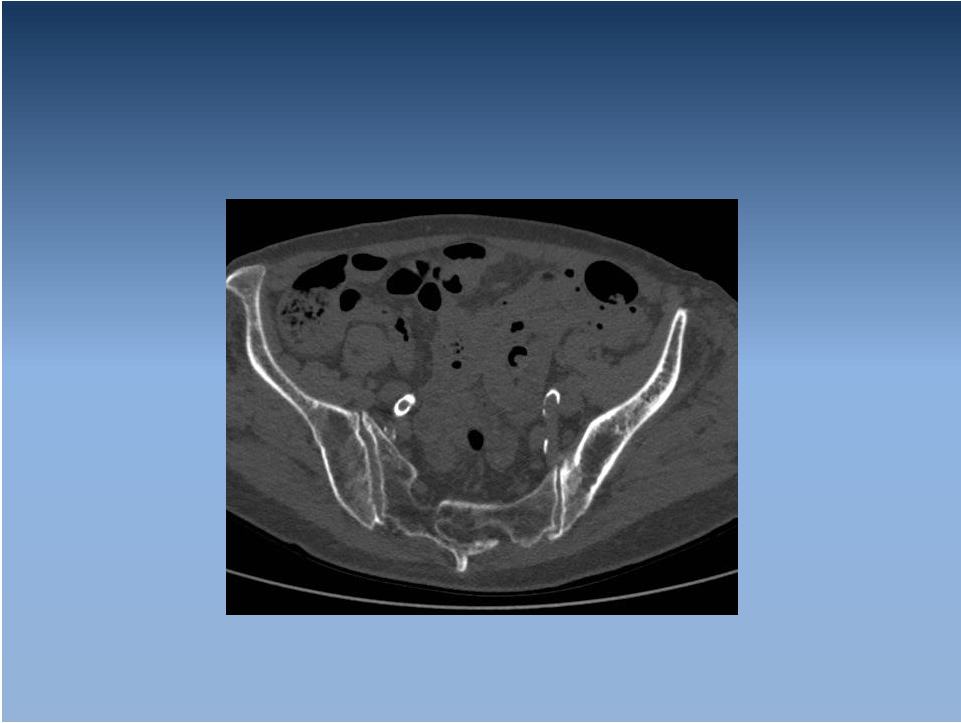

80

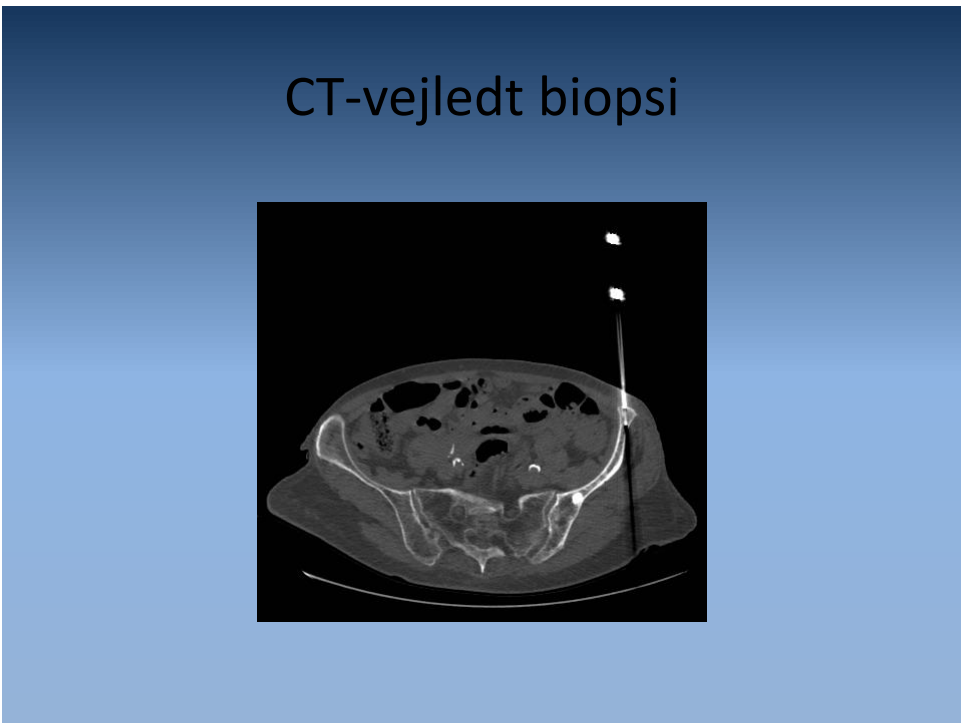
Og generel ændret knoglestruktur

81

82

83

Litteratur

- Bernhard et al.: "Stress fracture of the pelvis and lower limbs including atypical femoral fractures – a review". *Insights Imaging* (2015) 6:97-110.
- Bowden et al.: "Radiology of Eating Disorders", *RadioGraphics* (2013) 33:1171-93.
- Chang et al.: "Imaging Findings of Metabolic Bone Disease" *RadioGraphics* (2016) 36: 1871-1887.
- Golriz et al.: "Modern American scurvy—experience with vitamin C deficiency at a large children's hospital", *Pediatr Radiol* (2017) 47:214–220.
- Marshall et al.: "Imaging Features and Management of Stress Atypical and Pathologic Fractures", *RadioGraphics* (2018) 38:2173-2192.
- Shore et al.: "Rickets: Part I" *Pediatr Radiol* (2013) 43:140-151.
- Shore et al.: "Rickets: Part II" *Pediatr Radiol* (2013) 43:152-172.